

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

İKİNCİ BÖLÜM
KARAR

SAFFET ÖKSÜZ BAŞVURUSU

Başvuru Numarası : 2021/16758

Karar Tarihi : 7/3/2024

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Saliha AKSOY

Başvurucu : Saffet ÖKSÜZ

Vekili : Av. Özgür ÇAM

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kat maliki olunan taşınmaza ilişkin yapı kayıt belgesinin iptali talebiyle üçüncü kişi tarafından açılan davanın kişiye ihbar edilmeyerek yargılamaya katılımının sağlanmaması nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 12/4/2021 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyon başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, İzmir ili Karşıyaka ilçesi İmbatlı Mahallesi'nde bulunan apartmanın alt katında yer alan dükkânın malikidir.

9. Taşınmazın bulunduğu apartmanın yöneticisi G.B. anılan dükkânda gerçekleştirilen ruhsata aykırı imalatlar için düzenlenen yapı kayıt belgesinin iptali talebiyle İzmir Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğüne başvurmuştur.

10. İdari başvuru, anılan Müdürlüğün 16/12/2019 tarihli işlemiyle reddedilmiştir.

11. G.B. anılan taşınmazın ruhsat ekindeki mimari projede 207/B No.lu dükkânın alt katının dolgu alanı olduğu, aynı dükkânın zemin katında ortak alan olan su deposu ve hidrofor alanı bulunduğu ancak projeye aykırı olarak dükkân alanına dâhil edilen her iki bölüme de dükkân sahibi olan başvurunun yapı kayıt belgesi aldığı, apartmanın ortak kullanım alanlarında diğer kat maliklerinin onayı alınmadan yapılan işlemin hukuka aykırı olduğu iddialarıyla başvurunun reddi işleminin iptali talebiyle İzmir Valiliği aleyhine İzmir 3. İdare Mahkemesinin (Mahkeme) E.2020/455 sayılı dosyası ile dava açmıştır.

12. Mahkeme 12/10/2020 tarihli kararıyla dava konusu işlemi iptal etmiştir. Kararın gerekçesinde; ortak alan niteliğindeki apartman su deposu ile hidrofor alanının 207/B No.lu dükkân alanına dâhil edilerek dükkânın büyütüldüğünün, bu alanlar üzerinde tasarruf yapılabilmesi için tüm kat maliklerinin oybirliğiyle karar alması gerekirken diğer maliklerin rızası hilafına anılan imalatlarla ilgili olarak yapı kayıt belgesi düzenlendiğinin anlaşıldığı belirtilmiştir.

13. Davalı idare tarafından istinaf talebinde bulunulması üzerine İzmir Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesinin 23/3/2021 tarihli kararıyla istinaf başvurusunun reddine kesin olmak üzere hükmedilmiştir.

14. İzmir Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğünün 8/3/2021 tarihli yazısı ile başvuru adına kayıtlı yapı kayıt belgesinin anılan mahkeme kararı ile iptal edildiği, Karşıyaka Belediye Başkanlığınca yapı kayıt belgesinin iptali sonucunda lüzumlu işlemlerin yapılması gerektiği bildirilmiş, anılan ihtarname 22/3/2021 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

15. Başvurucu 12/4/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

16. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 31. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bu Kanunda hüküm bulunmayan hususlarda; ... üçüncü şahısların davaya katılması, davanın ihbarı, ... hallerinde ...Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümleri uygulanır. Ancak, davanın ihbarı Danıştay, mahkeme veya hakim tarafından re'sen yapılır."

17. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun;

i. "Yargılamaya Hâkim Olan İlkeler" ana başlıklı İkinci Bölümü'nde yer alan 27. maddesinde hukuki dinlenilme hakkı düzenlenmiştir. Anılan madde şöyledir:

"(1) Davanın tarafları, müdahiller ve yargılamanın diğer ilgilileri, kendi hakları ile bağlantılı olarak hukuki dinlenilme hakkına sahiptirler.

(2) Bu hak;

a) Yargılama ile ilgili olarak bilgi sahibi olunmasını,

b) Açıklama ve ispat hakkını,

c) Mahkemenin, açıklamaları dikkate alarak değerlendirmesini ve kararların somut ve açık olarak gerekçelendirilmesini,

içerir."

ii. "İhbar ve şartları" kenar başlıklı 61. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Taraflardan biri davayı kaybettiği takdirde, üçüncü kişiye veya üçüncü kişinin kendisine rücu edeceğini düşünüyorsa, tahkikat sonuçlanıncaya kadar davayı üçüncü kişiye ihbar edebilir."

iii. "Fer'i müdahale" kenar başlıklı 66. maddesi şöyledir:

"(1) Üçüncü kişi, davayı kazanmasında hukuki yararı bulunan taraf yanında ve ona yardımcı olmak amacıyla, tahkikat sona erinceye kadar, fer'i müdahil olarak davada yer alabilir."

2. Danıştay Kararları

18. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 8/11/2021 tarihli ve E.2021/1015, K.2021/2270 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

davanın ihbarı konusunda taraflardan birinin talebi olmasa bile, ihbarın Danıştay, mahkeme veya hâkim tarafından re'sen yapılması gerekmektedir. Ayrıca, yargılanan işlem olmakla birlikte, dava sonucunda verilecek karardan doğrudan etkilenecek kişiye ihbarda bulunulmayıp, onun bilgisi dışında ve uyuşmazlığa ilişkin beyanları alınmadan davanın sonuçlandırılması, Kanun'un amir hükmünün ihlâli olacağı gibi, Anayasa'nın 36. ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 6. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının da ihlâli sonucunu doğuracağı açıktır.

Nitekim, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Menemen Minibüsçüler Odası/Türkiye kararında, yargıya erişim hakkının, AİHS'nin 6. maddesinin "yargılanma hakkı" ile ilgili birinci fıkrasının yalnızca bir yönünü oluşturduğuna, mahkemeye erişim hakkının etkin olabilmesi için, haklarına müdahale edilen bir kimsenin açık ve kesin bir şekilde bu işleme itiraz edebilmesi ve bu itirazların mahkemeye tartışılabilmesi ve incelenmesi gerektiğine, İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 31. maddesinin mahkemeye erişim hakkını doğrudan etkilediğine işaret etmiştir.

Olayda, Hazine tarafından taşınmazın tarım amacı dışından kullanılmasının mümkün olmadığı gerekçesiyle mevzii imar planının iptali talep edildiğinden, bu konuda Mahkemece verilecek karardan, dava konusu taşınmaz maliki Cihangiroğulları Gıda Paz. İnş. Ltd. Şti.'nin hak ve menfaatinin etkileneceği açıktır.

Dolayısıyla, Van 2. İdare Mahkemesince, anılan Şirkete dava ihbar edildikten sonra dava hakkında bir karar verilmesi gerekmektedir.

Bu itibarla; davanın, taşınmaz malikine ihbar edilmeksizin ve imar planı yönünden bir değerlendirme yapılmaksızın, dava konusu işlemin iptali yolunda verilen İdare Mahkemesi ısrar kararında hukuki isabet bulunmamaktadır.

..."

19. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 12/2/2020 tarihli ve E.2018/1928, K.2020/326 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

Uyuşmazlıkta, davacı tarafından, 2011 yılı öğretmenlerin il içi isteğe bağlı yer değiştirme döneminde Ankara ili, Çankaya ilçesi, Ayten Tekiş İlköğretim Okulu'na sıralı atanma talebinin reddine ilişkin işlem ile anılan okula G.K.'nin atanmasına ilişkin işlemin ve bu işlemlerin dayanağı olan 2011 Yılı öğretmenlerin İl İçi İsteğe Bağlı Yer Değiştirme Kılavuzu'nun ekinde yer alan "12. Yer Değiştirme Takvimi" başlıklı Ek-1'in iptalinin istenildiği anlaşılmakta olup, bu davanın sonucunda G.K.'nin menfaatinin etkileneceği açıktır. Buna göre, davanın G.K.'ye ihbar edildikten sonra Dairesince bir karar verilmesi gerekmektedir.

Bu itibarla, davada, G.K.'ye ihbar edilmeksizin verilen dava konusu bireysel işlemlerin iptali yolundaki Daire kararında hukuki isabet bulunmamaktadır..."

B. Uluslararası Hukuk

1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

20. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ... konusunda karar verecek olan,... bir mahkeme tarafından ... görülmesini isteme hakkına sahiptir..."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

21. İlgili Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadı için bkz. *Yusuf Bilin*, B. No: 2014/14498, 26/12/2017, §§ 28-33.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Anayasa Mahkemesinin 7/3/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

23. Başvurucu, bireysel başvuruya dayanak davada verilen iptal hükmünün doğrudan kendisi hakkında sonuç doğurduğu hâlde Mahkemece davanın kendisine ihbar edilmemesi nedeniyle yargılama aşamasında delil sunma ve iddialarını ispat etme imkânından yoksun kaldığından yakınmıştır. Dava konusu edilen yapı kayıt belgesinin Çevre ve Şehircilik Bakanlığından alınmış usule uygun bir belge olduğunu vurgulayan başvuru, maliki olduğu taşınmaza ilişkin yapı kayıt belgesinin iptali sonucunu doğuran davada mahkeme kararının kesinleşmesi ile davalı idare tarafından belgenin iptali yönünde işlem tesis edildiğini belirtmiştir. Ayrıca kesinleşen mahkeme hükmünün icrası aşamasında idare tarafından kendisine gönderilen yazıyla birlikte durumdan haberdar olduğunu ifade etmiş; davaya katılımının sağlanmaması nedeniyle hukuki menfaatini korumaya yönelik iddialarını dile getiremediğinden şikâyet ederek Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

24. Anayasa'nın "*Hak arama hürriyeti*" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

25. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuru tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (*Tahir Canan*, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetinin özü, sonucundan doğrudan etkilendiği bir idari davada yargılamaya katılımının sağlanmamış olmasıdır. Bu nedenle başvuru belirlenen şikâyetleri bağlamındaki ihlal iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı bağlamında incelenmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

26. Somut olayda bireysel başvuruya konu davanın 23/3/2021 tarihinde kesin olarak neticlendiği, başvuru vekilinin 12/4/2021 tarihli dilekçe ile idare mahkemesine başvurarak mahkeme kararının bir örneğini talep ettiği Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) kayıtlarından anlaşılmıştır. Öte yandan başvuru adına kayıtlı yapı kayıt belgesinin yargı kararıyla iptal edildiği hususu İzmir Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğünün 8/3/2021 tarihli yazısı ile 22/3/2021 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir. Bireysel başvurunun ise 12/4/2021 tarihinde yapıldığı görülmüştür.

27. Bu noktada öncelikle başvuru işbu bireysel başvurudaki ihlal iddialarının menfaatini etkilediğini ileri sürdüğü söz konusu davadan haberdar edilmemesi olgusuna dayandığını hatırlatmak gerekir.

28. Davanın başvuru söz konusu yargılamadan haberdar olmasını sağlayacak nitelikteki maddi ve hukuki sonuçlarının bir müddet ortaya çıkmadığı görülmektedir. Buna göre dosya kapsamında, maddi olayın özel şartlarında başvuru bireysel başvuru formunda ihlali öğrendiği tarih olarak gösterdiği ve idarenin ilgili yazısının tebliğ edildiği 22/3/2021 tarihinden önce ihlali öğrendiğinin kabul edilmesini haklı kılacak ya da bu hususta üzerine düşen özen yükümlülüğünü yerine getirmediği kanaatine varılmasını gerektirecek nitelikte somut bir bulguya rastlanmamıştır.

29. Diğer taraftan açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Hakkın Kapsamı ve Müdahalenin Varlığı

30. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine *adil yargılanma* ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır (*Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti.*, B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

31. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, bir temel hak olmanın yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bakımdan davanın bir mahkeme tarafından görülebilmesi ve kişinin adil yargılanma hakkı kapsamına giren güvencelerden faydalanabilmesi için ilk olarak kişiye iddialarını ortaya koyma imkânının tanınması gerekir. Diğer bir ifadeyle dava yoksa adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerden yararlanmak mümkün olmaz (*Mohammed Aynosah*, B. No: 2013/8896, 23/2/2016, § 33).

32. Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde mahkemeye erişim hakkının bir uyumsuzluğu mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyumsuzluğun etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini ifade etmiştir (*Özkan Şen*, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

33. Bireylere menfaatlerini etkileyen işlemlere karşı dava açabilmelerinin yanı sıra üçüncü şahıslarla açılmış ve doğrudan taraf olmadıkları ancak sonucu itibarıyla menfaatlerini etkileyen bir davada iddia ve savunmalarını dile getirebilmeleri amacıyla davaya katılma imkânının sağlanması da mahkemeye erişim hakkı kapsamında değerlendirilmesi gereken güvencelerden biridir. Bu itibarla bir davanın sonucundan menfaati etkilenecek olan kişilerin bu yargılama hakkında bilgi sahibi olabilmelerine, uyumsuzluğun çözümü için gerekli ve sonuca etkili olduğunu düşündükleri hususlarda açıklamada bulunabilmelerine, iddialarını ispata yönelik delil sunabilmelerine imkân sağlanması gerekir. Bu husus aynı zamanda yargı mercilerinin tüm verileri dikkate alıp değerlendirme yaptıktan sonra gerekçeli karar vermesini sağlayacağından silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkesi ile de ilgilidir. Nitekim 6100 sayılı Kanun'un 27. maddesinde, mahkemeye erişim hakkının güvenceleriyle örtüşür nitelikte bir düzenleme getirilerek davanın taraflarının yanı sıra müdahiller ve yargılamanın diğer ilgililerinin de kendi hakları ile bağlantılı olarak hukuki dinlenilme hakkına sahip oldukları belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkeme; davanın taraflarına, müdahillere, yargılamanın diğer ilgililerine savunma hakkını kullanma imkânı vermeden davanın esasıyla ilgili değerlendirme yapamayacaktır (*Yusuf Bilin*, B. No: 2014/14498, 26/12/2017, § 44; benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. *Mehmet Ali Bedir ve Tevfik Günay*, B. No: 2013/4073, 21/1/2016, § 35).

34. Bireyin sonucu itibarıyla menfaatini etkileyen bir davadan haberdar edilmeyerek davaya katılımının sağlanmaması ve mahkeme önünde argümanlarını öne sürme imkânından yoksun bırakılması mahkemeye erişim hakkına müdahale teşkil eder.

35. Bireysel başvuruya konu olayda, başvuru maliki olduğu taşınmazla ilişkin yapı kayıt belgesinin uyuşmazlık konusu edildiği bir idari dava söz konusudur. Taşınmazın yöneticisi tarafından açılan bu davada başvuru gayrimenkulüne ilişkin yapı kayıt belgesinin iptali istenmiştir. Yapılan yargılama sonucunda dava konusu yapı kayıt belgesi iptal edilmiştir. Belirtilen iptal hükmünün doğrudan başvuru üzerinde etki ve sonuçlarını gösterdiği, nitekim anılan karar uyarınca idare tarafından yapı kayıt belgesinin iptal edilerek bu kapsamda gerekli işlemlerin başlatıldığı görülmüştür. Bu itibarla başvuru sonucundan doğrudan etkilendiği bir idari davanın yargılama sürecine katılımının sağlanmaması nedeniyle mahkemeye erişim hakkına yönelik bir müdahalenin bulunduğu sonucuna varılmıştır.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadiğı

36. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

37. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen şartlara uygun olmadığı takdirde Anayasa'nın 36. maddesinin ihlali teşkil edecektir.

38. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma, ölçülülük ilkesine aykırı olmama şartlarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

39. 2577 sayılı Kanun'un 31. maddesinde davanın ihbarının mahkeme tarafından resen yapılacağı belirtilmiştir. Anılan düzenlemenin davanın üçüncü kişiye ihbar edilip edilmemesi noktasında yargı merciine tanınan takdir yetkisini de içerdiği anlaşılmıştır. Somut olayda derece mahkemesinin takdir yetkisini davanın başvuruca ihbar edilmemesi yönünde kullanması sonucu başvuru yargılama sürecine katılamadığı görülmüştür. Mahkemenin söz konusu uygulamasının 2577 sayılı Kanun'un 31. maddesine dayandığı dikkate alındığında başvuru mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin kanuni dayanağının mevcut olduğu sonucuna varılmıştır.

ii. Meşru Amaç

40. Anayasa'nın 36. maddesinde hak arama özgürlüğü için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olmakla birlikte bunun hiçbir şekilde sınırlandırılması mümkün olmayan mutlak bir hak olduğu söylenemez. Özel sınırlama nedeni öngörülmemiş hakların da hakkın doğasından kaynaklanan bazı sınırlarının olduğu kabul edilmektedir. Ayrıca hakkı düzenleyen maddede herhangi bir sınırlama nedenine yer verilmemiş olsa da Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan kurallara dayanarak bu hakların sınırlandırılması mümkündür. Dava açma hakkının kapsamına ve kullanım şartlarına ilişkin bir kısım düzenlemenin hak

arama özgürlüğünün doğasından kaynaklanan sınırları ortaya koyan ve hakkın norm alanını belirleyen kurallar olduğu açıktır. Ancak bu sınırlamalar Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan güvencelere aykırı olamaz (AYM, E.2015/96, K.2016/9, 10/2/2016, § 10; *Ertuğrul Dalbaş*, B. No: 2014/7805, 25/10/2017, § 58; *Osman Uslu*, B. No: 2014/9414, 26/10/2017, § 75).

41. Davanın ihbarı, bireyin tarafı olmadığı ancak sonucu itibarıyla menfaatlerini etkileyen bir davadan müdahale ve diğer yollarla haklarını kullanabilmesine imkân tanımak amacıyla haberdar edilmesini temin eden bir usul hukuku müessesesidir. Ancak yargılamaların makul süre içinde, düzenli bir şekilde ve gereksiz gider yapılmadan yürütülmesini temin etmek ve bu suretle usul ekonomisi ilkesini gerçekleştirmek düşüncesiyle davanın ihbarı belli şartlara ve usul kurallarına bağlanmıştır. Yargılama usullerinin belirlenmesinde usul ekonomisinin gözetilmesi, bu suretle iyi adalet yönetiminin sağlanarak kamu yararının gerçekleştirilmesi Anayasa'nın 2. maddesinde düzenlenen hukuk devleti ilkesinin gereklerindendir. Dolayısıyla usul ekonomisi ve iyi adalet yönetimi ilkeleri gözetilerek davanın ihbarının belli şartlara ve usul kurallarına bağlanması mümkündür (*Yusuf Bilin*, § 54).

42. Bununla birlikte üçüncü şahıslarca açılan ancak sonucu itibarıyla bireylerin menfaatlerini etkileyen bir davada iddia ve savunmalarını dile getirebilmelerinin de mahkemeye erişim hakkının bir gereği olduğu gözden uzak tutulmamalıdır. Böyle bir durumda kamu otoritelerinden usul ekonomisindeki kamu yararı ile bireylerin mahkemeye erişim hakkından faydalanmalarındaki bireysel yarar arasında makul bir denge gözetmeleri beklenir. Bireyin mahkemeye erişimindeki bireysel yararının açık bir biçimde baskın olduğu hâllerde usul ekonomisi gerekçesiyle mahkemeye erişimin kısıtlanmamasın meşru bir amaç taşıdığı hususu tartışılmalı hâle gelebilir. Diğer bir ifadeyle bu gibi hâllerde Anayasa'nın 2. maddesinde düzenlenen hukuk devleti ilkesinin mahkemeye erişim hakkının sınırlanmasına izin verdiğinin söylenmesi mümkün olmayabilir (*Yusuf Bilin*, § 55).

43. Somut olayda maliki olduğu taşınmaza ilişkin yapı kayıt belgesinin iptalinin başvurusunun menfaatini doğrudan etkilediği dikkate alındığında davanın başvurucuya ihbar edilmemesi suretiyle mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalede usul ekonomisinin sağlanmasındaki kamusal yararın başvurusunun davaya katılmasındaki bireysel yararının görmezden gelinmesini gerektirecek önem ve ağırlıkta olduğu hususunda ciddi kuşkular oluşmaktadır. Bu nedenle meşru amacın varlığının aşağıda müdahalenin ölçülülüğüyle birlikte ele alınmasının daha uygun olacağı değerlendirilmiştir.

iii. Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

44. Ölçülülük ilkesi *elverişlilik*, *gereklilik* ve *orantılılık* olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. *Elverişlilik* öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, *gereklilik* ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmamasının mümkün olmasını, *orantılılık* ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (*Mehmet Akdoğan ve diğerleri*, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

45. Ölçülülüğün üçüncü alt ilkesi olan orantılılık, kamu yararının korunması ile bireyin hak ve özgürlükleri arasında adil bir dengenin sağlanmasını gerektirmektedir.

Öngörülen tedbirin bireyi olağan dışı ve aşırı bir yük altına sokması durumunda müdahalenin orantılı ve dolayısıyla ölçülü olduğundan söz edilemez. Bu itibarla uygulanan tedbirle başvurucuya aşırı ve orantısız bir yük yüklenip yüklenmediğinin tespiti gerekmektedir.

46. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka anlatımla mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamaların mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini ifade etmiştir (*Özkan Şen*, § 52).

47. Üçüncü kişilerin kendi menfaatlerini etkileyen bir davaya katılmaları için belli şartlar ve usul kuralları öngörülmesi, bu şartlar ve kurallar davaya katılmayı imkânsız kılmadığı ya da aşırı derecede zorlaştırmadığı sürece mahkemeye erişim hakkına aykırılık oluşturmaz. Ancak yargı merciince bu şart ve kuralların hukuka açıkça aykırı olarak yanlış uygulanması sonucunda, kendilerini etkileyen uyuşmazlıklarda menfaatlerini korumak isteyen kişilerin davaya katılmalarına engel olunması mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir. Bu nedenle mahkemelerin bu şartların gerçekleşip gerçekleşmediğini irdelerken ve usul kurallarını uygularken yargılamanın hakkaniyetine zarar getirecek nitelikte tutumlardan, yorum ve değerlendirmelerden kaçınmaları gerekir (*Yusuf Bilin*, § 51).

48. 2577 sayılı Kanun'un 31. maddesinde üçüncü şahısların davaya katılması ve davanın ihbarı konularında 6100 sayılı Kanun'un uygulanacağı belirtilmiş ancak davanın ihbarının mahkeme tarafından resen yapılması öngörülmüştür. 6100 sayılı Kanun'un 66. maddesinde de üçüncü kişinin davayı kazanmasında hukuki yararı bulunan taraf yanında ve ona yardımcı olmak amacıyla tahkikat sona erinceye kadar ferî müdahil olarak davada yer alabileceği kurala bağlanmıştır. İdarenin işlem ve eylemlerinin hukuka uygunluk denetiminin yapıldığı idari yargıda görülmekte olan davalar yönünden de uyuşmazlık konusu üzerinde hak iddia eden ya da davanın taraflarından birinin davayı kazanmasında hukuki yararı bulunan üçüncü kişilerin davaya sadece şeklen değil etkili bir şekilde katılımının temin edilmesi, adil yargılanma hakkının güvencelerinin sağlanabilmesi için önemli bir müessesedir. Bu hakkın kullanılabilmesinin usul hukuku açısından en önemli sonucu ise davada verilecek karardan menfaatinin doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenerek olması sebebiyle davaya katılmakta hukuki yararı bulunan üçüncü kişilerin davadan haberdar edilmesinin gerekli olmasıdır (*Yusuf Bilin*, § 59).

49. Bu noktada 2577 sayılı Kanun'un 31. maddesinde yer verilen ve davanın ihbarının mahkeme tarafından resen yapılmasını öngören düzenlemeye, idari yargı merciinin bakmakta olduğu bir idari davayı ilgili tüm kişilere resen bildirmesinin zorunlu olduğu şeklinde bir anlam yüklenemeyeceğini belirtmek gerekir. Dolayısıyla davanın sonucundan etkilenme ihtimali bulunan üçüncü kişilere kendi haklarıyla bağlantılı olarak mahkeme huzurunda argümanlarını öne sürebilmeleri amacıyla getirilen ihbar müessesesine ilişkin usul hükümlerinin işletilmesindeki takdir yetkisi derece mahkemelerine aittir. Bu bağlamda her bir somut olayın özel şartlarında üçüncü kişinin davanın sonucundan etkilenip etkilenmeyeceğini ve davaya katılmasında hukuki yararı bulunup bulunmadığını değerlendirmek esasen derece mahkemelerinin görevidir. Derece mahkemesinin ihbar müessesesinin işletilip işletilmemesindeki takdirini denetlemek; bu takdir yetkisinin kullanılmasında başvurunun hak ve yükümlülüklerini doğrudan etkilediği, dolayısıyla davaya katılmakta hukuki yararı bulunduğu çok açık olan bir ihtilaf konusundaki argümanlarını ortaya koyma imkânından yoksun bırakılarak yargılamanın hakkaniyetine halel getirecek nitelikte bir yaklaşım sergilendiğine dair bir bulguya rastlanmadığı sürece Anayasa Mahkemesinin görevi olmayacaktır (*Yusuf Bilin*, § 60).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

50. Bireysel başvuruya dayanak davanın konusu ve uyuşmazlığın niteliği dikkate alındığında başvurunun belirtilen davanın sonucundan doğrudan etkileneceği, bu itibarla davaya katılımında hukuki yararlarının bulunduğu ilk bakışta ve çok açık şekilde görülmektedir.

51. Söz konusu davada, başvurunun davalı idare ile örtüşen birtakım menfaatlerinin bulunduğu açıktır. Bu bağlamda dava konusu edilen yapı kayıt belgesinin iptalini gerektirecek herhangi bir hukuka aykırılık unsuru bulunmadığıyla ilgili olarak başvuru tarafından da ileri sürülebilecek bazı hususların yargılama sürecinde davalı idare tarafından zaten dile getirildiği görülmüştür. Bununla birlikte başvurunun özellikle ihtilaf konusu taşınmazın maliki sıfatını haiz olması sebebiyle dava konusu uyuşmazlığa ilişkin olarak sadece kendisinin ileri sürebileceği ilave birtakım iddialarda bulunabileceği de öngörülebilir bir durumdur. Nitekim başvurunun bireysel başvuru formunda özellikle mülkiyet hakkı bağlamında öne sürdüğü ve derece mahkemesince dikkate alınması gerektiğini belirttiği iddialarının yargılama sürecinde davalı idare tarafından ileri sürülmediği anlaşılmaktadır. Başvurucu 2015 yılında dava konusu dükkânı iki katlı olarak satın aldığını, fiilen de bu şekilde kullandığını, bodrum katındaki ruhsatsız depo alanının ayrı bir girişinin mevcut olmadığını, tek girişinin 12 No.lu daireden sağlandığını, mevcut gayrimenkul için yapı kayıt belgesinin kendi talebi üzerine Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından verildiğini ileri sürmüştür. Bu itibarla derece mahkemesinin yargılama sürecinde bahse konu iddiaları değerlendirmek suretiyle bir sonuca ulaştığından söz edilemez. Dolayısıyla başvurunun şayet davaya katılımı sağlanmış olsaydı derece mahkemesi kararındaki değerlendirmelere ilave birtakım değerlendirmeler/incelemeler yapılmasını gerektirecek farklı iddialara yer verdiği hususu gözden uzak tutulmamalıdır.

52. Buna göre somut olayda başvurunun davanın kendisine ihbar edilmemesi nedeniyle maliki olduğu taşınmaza ilişkin yargı sürecine katılamadığı, uyuşmazlıkla tamamen irtibatsız kaldığı, uyuşmazlığın esasına ilişkin ve sonuca etkili olduğunu düşündüğü hususlarda görüşlerini dile getirme ve iddialarını ispata yönelik deliller sunabilme fırsatını bulamadığı anlaşılmıştır. Öte yandan başvurunun haklarını doğrudan etkileyen söz konusu davadan haberdar edilmesindeki bireysel yararın usul ekonomisinin gözetilmesindeki kamusal yarara nazaran baskın bir nitelik taşıdığı ve davanın ihbar edilmemesinin kamu yararı ile bireysel yarar arasında gözetilmesi gereken dengeyi başvuru aleyhine ciddi bir şekilde zedelediği değerlendirilmiştir.

53. Bu durumda derece mahkemesinin 2577 sayılı Kanun'un 31. maddesindeki davanın ihbarına ilişkin usul hükümlerini yerine getirmemesi nedeniyle mahkeme huzurunda argümanlarını öne sürme imkânından yoksun bırakılmasının başvurucuya aşırı ve orantısız bir külfet yüklediği, bu sebeple başvurunun mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin ölçüsüz olduğu sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte bu ihlal kararının Mahkemece yapılan yargılama sonucunda verilen karara ilişkin bir değerlendirme içermediği vurgulanmalıdır.

54. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VL. GİDERİM

55. Başvurucu; yeniden yargılama yapılmasına hükmedilerek ihlalin giderilmesini talep etmiştir.

56. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (*Mehmet Doğan* [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; *Aligül Alkaya ve diğerleri* (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; *Kadri Enis Berberoğlu* (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İzmir 3. İdare Mahkemesine (E.2020/455, K.2020/1143) GÖNDERİLMESİNE,

D. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.